

Nástroje pro tvorbu programů

Ing. Marek Běhálek
Katedra informatiky FEI VŠB-TUO
A-1018 / 597 324 251
<http://www.cs.vsb.cz/behalek>
marek.behalek@vsb.cz

Obsah kapitoly

- V této kapitole se budeme zabývat:
 - editory zdrojových kódů;
 - nástroji pro strávu aplikací;
 - nástroji pro sestavování aplikace;
 - testováním aplikací;
 - laděním aplikací;
 - ...
- Nebudeme se zabývat jak vyvíjet software.
 - Předměty pokrývající oblast softwarové inženýrství.

Nástroje pro tvorbu programů

2

Životní cyklus softwarového produktu

- Rozhodnutí o vytvoření produktu
- Specifikace požadavků
- Analýza a návrh aplikace
- Implementace
- Testování a ladění
- Dokumentace
- Instalace
- Marketing, prodej a podpora
- Údržba
- Ukončení prodeje a podpory

Nástroje pro tvorbu programů

3

Specifikace požadavků a analýza

- Analytické nástroje
 - Obvykle grafické – diagramy UML
 - Požadavky
 - Funkční
 - Nefunkční
 - Datová analýza – statický pohled
 - Funkční analýza – dynamický pohled
- Úloha a náplň předmětu Úvod do softwarového inženýrství

Nástroje pro tvorbu programů

4

Návrh aplikace

- Architektura aplikace
- Znovupoužitelnost
 - Knihovny
 - Třídy a objekty
 - Rozhraní
- Návrhové vzory
 - Osvědčená řešení často se vyskytujících situací
 - Kompozit, Pozorovatel, Továrna, ...
- Úloha a náplň předmětu Úvod do softwarového inženýrství

Nástroje pro tvorbu programů

5

Implementace

- Zápis ve formě programu
 - Nemusí jít o text – grafický jazyk
- Prototypová implementace
 - Pro rychlé ověření vlastností aplikace
 - Jazyky pro rychlé prototypování
- Verzování
 - Alfa-, Beta-verze, stabilní verze
 - Vývojová verze, „nightbuild“
 - Nástroje pro správu aplikací

Nástroje pro tvorbu programů

6

Testování a ladění

- Jednotkové testy (unit tests)
 - Testování souladu s požadavky na úrovni jednotlivých programových jednotek – metod, tříd, modulů
- Integrovační testy
 - Testování větších celků
- Ladění
 - Na úrovni zdrojového textu
 - Na strojové úrovni

Nástroje pro tvorbu programů

7

Dokumentace

- Důležitá!
 - Týmová spolupráce, nahraditelnost
 - Slouží i pro autora
- Programátorská dokumentace
 - Často bývá součástí zdrojového kódu
- Uživatelská dokumentace
 - Návod k instalaci, konfiguraci, použití

Nástroje pro tvorbu programů

8

Instalace

- Může jít o náročný proces
 - Konfigurace okolního prostředí
 - Nastavení parametrů aplikace
 - Propojení s jinými aplikacemi
- Zvyšuje náklady na vlastnictví aplikace
 - Distribuce nových verzí – často přes Internet
 - Vzájemné ovlivňování různých aplikací

Nástroje pro tvorbu programů

9

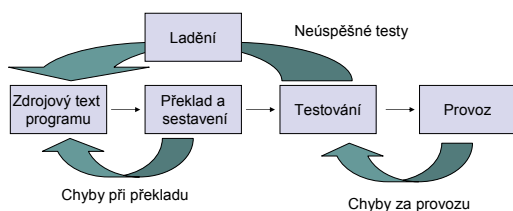
Údržba

- Oprava chyb
- Reakce na změny požadavků
 - Neúplné nebo nesprávně definované požadavky
 - Legislativní požadavky
- Rozšiřování aplikací
- Kdy již nemá smysl aplikaci dále udržovat?
 - Cena údržby / cena nové aplikace

Nástroje pro tvorbu programů

10

Tvorba programu

Nástroje pro tvorbu programů

11

Nástroje pro programátory

- Editor
- Překladač / interpret x zpětný překladač
- Spojovací program
- Správa verzí
- Nástroje pro sestavení projektu
- Testovací nástroje, generátory testů
- Ladicí programy
- Nástroje pro ladění výkonu
- Nástroje pro tvorbu dokumentace
- Tvorba instalačních balíčků
- Další nástroje:
 - Internacionalizace (i18n)
 - ...

Nástroje pro tvorbu programů

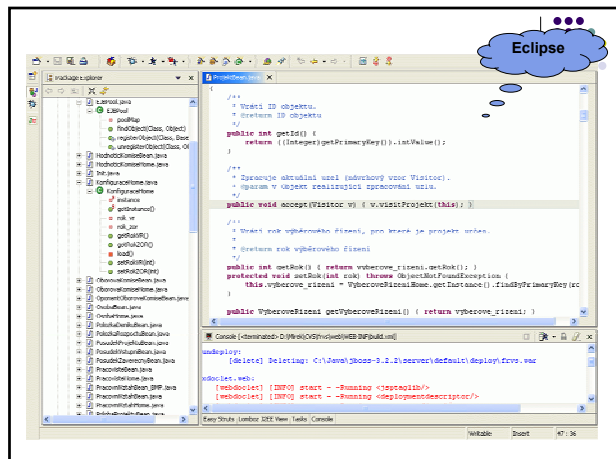
12

Integrovaná vývojová prostředí (IDE)

- Poskytují více uvedených funkcí současně
 - Orientované na určitý jazyk
 - Borland Pascal, C++, JBuilder, C#Builder
 - SharpDeveloper, JCreator, NetBeans
 - Univerzální prostředí
 - Eclipse (Java, C++, C#, ...)
 - MS Visual Studio (C++, C#, Jscript, VB, ...)
- Rozšiřitelná prostředí
 - Připojování dalších funkcí k definovaným rozhraním (Eclipse, NetBeans)

Nástroje pro tvorbu programů

13

Preconstructed Development Environments

- Jiné používané jméno – Collaborative Development Environments
- Předpřipravená ucelená sada nástrojů pro vývoj aplikace.
 - správa projektu
 - sestavení aplikace
 - dokumentace
 - ...
- Nejznámější PDE je SourceForge (<http://www.sourceforge.net>).
 - Open source projekty
 - V roce 2005 okolo 100 000 projektů a 1 milión uživatelů.
- Další PDE: GFroge, CollabNet, Savane, BerliOS,

Nástroje pro tvorbu programů

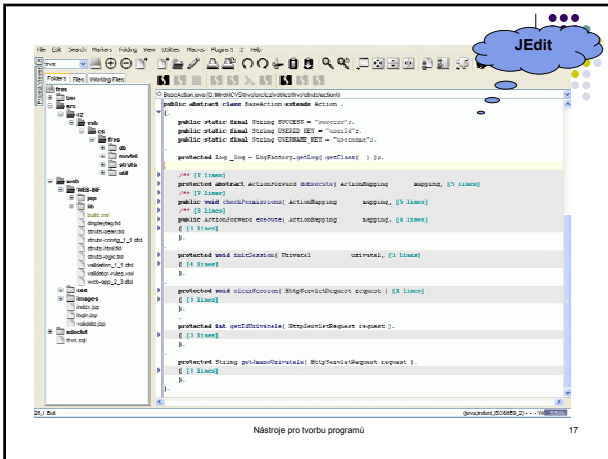
15

Editor

- Programátorská podpora
 - zvýraznění syntaxe (syntax highlighting)
 - kontrola závorek
 - vyhledávání a nahrazování – soubor, projekt
 - šablony a makra
 - sbalení textu (folding)
 - spolupráce se správou verzí
- Příklad: PSPad, gvim, emacs, jEdit, ...

Nástroje pro tvorbu programů

16

Překladač - Úloha překladače

- **Překlad jednoho jazyka na druhý**
 - Co je to jazyk?
 - Přirozený jazyk – složitá, nejednoznačná pravidla
 - Formální jazyk - popsán *gramatikou*
 - Co je to překlad?
 - Zobrazení $T : L1 \rightarrow L2$
 - L1: zdrojový jazyk (např. C++)
 - L2: cílový jazyk (např. strojový kód P4)

Překladač - Zdrojový jazyk

- **Přirozený jazyk**
 - Předmět zájmu (počítačové) lingvistiky
- **Programovací jazyk** ←
 - C, C++, Java, C#, Prolog, Haskell
- **Speciální jazyk**
 - Jazyky pro popis VLSI prvků (VHDL)
 - Jazyky pro popis dokumentů (LaTeX, HTML, XML, RTF)
 - Jazyky pro popis grafických objektů (PostScript)

Překladač - Cílový jazyk

- **Strojový jazyk**
 - Absolutní binární kód
 - Přemístitelný binární kód (.obj, .o)
 - Jazyk symbolických instrukcí
- **Vyšší programovací jazyk (např. C)**
- **Jazyk virtuálního procesoru**
 - Java Virtual Machine
 - MSIL pro .NET

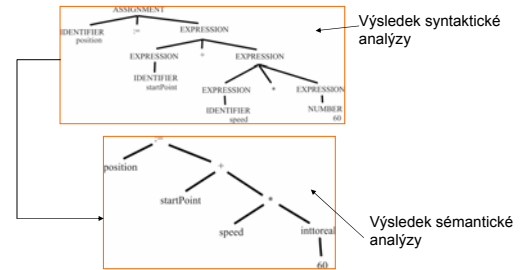
Překladač - Modely zdrojového programu (1)

- Vstup: Zdrojový program
 - `position := startPoint + speed * 60;`
- Lexikální analýza
 - `<ID, position> <:=,> <ID, startPoint> <+,>`
`<ID, speed> <*,> <INT, 60>`
- Syntaktická analýza
- Sémantická analýza

Nástroje pro tvorbu programů

21

Překladač - Modely zdrojového programu (2)

Nástroje pro tvorbu programů

22

Překladač - Modely zdrojového programu (3)

- Generování mezikódu
 - `temp1 := inttoreal(60)`
 - `temp2 := speed * temp1`
 - `temp3 := startPoint + temp2`
 - `position := temp3`
- Optimalizace
 - `temp1 := speed * 60.0`
 - `position := startPoint + temp1`
- Generování cílového programu
 - `ld qword ptr [_speed]`
 - `fmul dword ptr [00B2] ; 60.0`
 - `fadd qword ptr [_startPoint]`
 - `fstp qword ptr [_position]`

Nástroje pro tvorbu programů

23

Překladač – Funkce překladače

- Analýza zdrojového textu, vyhledání chyb
 - Základní stavební prvky – identifikátory, čísla, řetězce, operátory, oddělovače, ...
 - Programové konstrukce – deklarace, příkazy, výrazy
 - Kontextové vazby – definice/užití, datové typy
- Syntéza cílového programu / interpretace
 - Strojový jazyk (nebo JSI)
 - Jazyk virtuálního procesoru (JVM, CLR)

Nástroje pro tvorbu programů

24

Překladač - Typy překladače (1)

- Kompilační překladač

- Interpretační překladač

Nástroje pro tvorbu programů

25

Překladač – Typy překladače (2)

- Inkrementální překlad
 - Umožňuje po drobné opravě přeložit jen změněnou část
 - Možnost provádění drobných změn během ladění programu
- Just-in-time překlad
 - Generování instrukcí virtuálního procesoru (Java VM - .class, .NET CLR – jazyk IL)
 - Překlad až v okamžiku volání podprogramu
 - Optimalizace podle konkrétního procesoru

Nástroje pro tvorbu programů

26

Překladač – Typy překladače (3)

- Zpětný překladač
 - Umožňuje získat zdrojový program z cílového (např. z .exe, .class)
 - disassembler (např. ILDASM v prostředí .NET)
 - decompiler (např. DJ Java Decompiler)
 - V některých státech (USA) není dovoleno (u nás **ano** – viz § 66 autorského zákona)
 - *Obfuscation* („zmatení“, také „duševní pomatenost“ – viz <http://slovníky.seznam.cz/>)
 - Transformace cílového programu komplikující zpětný překlad

Nástroje pro tvorbu programů

27

Sestavovací program (linker)

Vstup:

- Přemístitelné moduly (.obj, .o)
 - Relativní adresy
 - Tabulka adres určených pro *relokaci*
- Knihovny modulů (.lib, .a)

Výstup:

- Spustitelný program (.exe)
- Dynamicky zaváděné knihovny (.dll, .so)

Nástroje pro tvorbu programů

28

Správa verzí - Problémy při vývoji aplikace

- Oprava chyb
 1. Byl vydán produkt (verze 1.0)
 2. Produkt je dále rozšiřován, aktuální verze je 1.3
 3. Je objevena zásadní chyba ve verzi 1.0
 4. Verze 1.3 není připravena k vydání.
- Paralelní vývoj
 - Na projektu pracuje najednou několik programátorů.
- Ladění chyb
 - Při ladění objevíme chybu a chceme zjistit, kdy se daná chyba do produktu dostala.

Nástroje pro tvorbu programů

29

Správa verzí (1)

- **Systém pro správu verzí (SCM – Software Configuration Management)** uchovává změny projektu jak probíhaly v čase při jeho vývoji.
- **Vývoj v týmu**
 - sdílení zdrojových textů
 - ochrana před současnými modifikacemi
- **Vývoj různých verzí**
 - Verze pro různá cílová prostředí
 - Vývojové verze – 0.1, 1.1beta, 1.2RC3, ...
 - Možnost mít různé větve při vývoji
- **Archivace**
 - Možnost návratu po nevhodných změnách
 - Zjištění rozdílů ve verzích
- **Bezpečnost**

Nástroje pro tvorbu programů

30

Správa verzí (2)

- **Rozdělení podle uložení dat**
 - centralizované
 - distribuované
 - někdy obtížné striktně rozdělit, mohou například podporovat replikace pro urychlení práce
- **Rozdělení podle způsobu přístupu**
 - sériový model – právě jeden uživatel může měnit soubory
 - konkurenční model – více uživatelům je povolen přístup k souborům

Nástroje pro tvorbu programů

31

Správa verzí (3)

- **RCS** (Walter F. Tichy, Purdue University) - jen pro jednotlivé soubory, jeden uživatel
- **CVS** (Concurrent Version System)
 - architektura klient-server
 - pojmy zavedené CVS jsou běžné i v jiných nástrojích
 - pořad nejčastěji používaný systém
- **Subversion, MS Visual SourceSafe, IBM Rational ClearCase, Perforce, BitKeeper, Arch, ...**

Nástroje pro tvorbu programů

32

Správa verzí – Cena použití SCM

- **Velikost uložených dat**
 - Projekt zabírá mnohonásobně více místa než je nutné.
 - Naivní přístup – uložení každé nové verze.
 - Typicky ukládány pouze změny.
- **Výkon**
 - Získání aktuální verze projektu z SCM je mnohem náročnější než posté „zkopírování“ z adresáře.
- **Konektivita**
 - Nutnost připojení k serveru, kde jsou uložena data.
- **Znalost aplikace**
 - Lidé používající SCM musí mít nějaké základní znalosti jak se systémem pracovat.
 - Nemusí být jednoduché.
- **Cena za provoz SCM**
- **Riziko poškození**
 - Vše umístěno na jednom místě.

Nástroje pro tvorbu programů

33

Správa verzí - Concurrent Version System (1)

- Jeden ze systémů pro správu verzí.
- Postaven na architektuře klient-server.
 - Možnost práce více uživatelů najednou.
- Neklade nároky na jednotné vývojové prostředí.
- Projekt je sada souborů uložených v systému pro správu verzí.
 - U CVS je nazýván *modul*.

Nástroje pro tvorbu programů

34

Správa verzí - Concurrent Version System (2)

- Místo, kam se ukládají data je v CVS nazýváno **repository**.
 - originální soubory
 - změnové soubory + komentáře (diff)
 - Zabere menší prostor k uložení.
 - Získání souboru a nebo jeho úprava mohou být časově náročné (může být nutné projít všechny verze).
 - může být na sdíleném serveru nebo v síti
- Nestará se například o vytváření (build) projektu, jen ukládá a spravuje verze kolekce souborů.

Nástroje pro tvorbu programů

35

Správa verzí – Práce s CVS (1)

- Předpokládáme, že v CVS je uložena kompletní verze vyvíjeného projektu projekt.
1. **Checkout**
 - Vývojář se rozhodne pracovat na nějaké části projektu.
 - Operací `cvs checkout` získá svou osobní pracovní verzi (uložena lokálně u vývojáře).
 - Obvykle je automaticky inkrementováno číslo verze: z 1.5 na 1.6.
 - Doplněny další informace, jako kdo, kdy,... soubor získal.

Nástroje pro tvorbu programů

36

Správa verzí – Práce s CVS (2)

2. **Edit**

- Vývojář pracuje na své lokální verzi (v CVS označována jako *sandbox*).
- Může přidávat soubory, měnit jejich obsah.
- Sestavuje a spouští tuto svou lokální verzi.

3. **Diff**

- Zjištění změn v pracovní verzi oproti verzi, která je uložena v *repository*.
- Výsledek je jaké změna a kde se udály.

Nástroje pro tvorbu programů

37

Správa verzí – Práce s CVS (3)

4. **Update**

- Obsah *repository* se mohl změnit v průběhu práce programátora.
- Vývojář získá aktuální verzi z *repository* a snaží se jí sladit s jeho pracovní verzí.
 - Možnost, že soubor paralelně modifikovali dva vývojáři.
 - Je potřeba vyřešit potencionální konflikty.

5. **Commit**

- Programátor ukládá změny provede ve své pracovní verzi zpět do *repository* (operace: `cvsv commit`).

Nástroje pro tvorbu programů

38

Správa verzí - Slučování změn (1)

1. V *repository* je uložena verze 1.5.
2. Programátoři Alice a Bob získají soubory z této verze (operace *checkout*).
3. Oba dva provedou změny.
4. Alice uloží změny na CVS (operace *commit*).
5. Bob chce uložit změny.
 - V systému je nyní verze 1.6.
 - Bobova verze je 1.5
 - Bob neměnil aktuální verzi!
6. Bob musí provést *update své verze*.
 - Nemusí uspět!

Nástroje pro tvorbu programů

39

Správa verzí - Slučování změn (2)

- Operace *update* uspěje když:
 - $\text{apply}(A, \text{apply}(B, 1.5)) = \text{apply}(B, \text{apply}(A, 1.5))$
 - Nezáleží na pořadí.
 - V případě neúspěchu CVS ohlásí chybu, verze nelze sloučit.
- V případě, že CVS neohlásí chybu, ještě nemuselo být sloučení v pořádku! – **testování**
- V případě, že CVS ohlásí chybu, jsou Bobovi označena místa konfliktů ve zdrojových souborech.
- Bob tyto konflikty musí vyřešit, pokud chce umístit svou verzi do CVS.

Nástroje pro tvorbu programů

40

Správa verzí - Slučování změn (3)

- Chyba, která je CVS rozpoznána
 - 1.5: a = b;
 - A(1.6): a = ++b;
 - B(1.7): a = b++;
- Chyba, kterou CVS nerozpozná
 - 1.5: int f(int a) {...}
 - A(1.6): int f(int a, int b) {...}
 - B: f(5);
- Kontrola prováděna na základě porovnávání textu (*diff3*)

Nástroje pro tvorbu programů

41

Správa verzí – Tags and Branches

- **Tag**
 - V jisté fázi vývoje projektu pojmenujeme aktuální verzi.
- **Branches** – dvě revize souboru, větvení
 - Dva lidé požádají o verzi 1.5
 - Vytvoří se dvě verze 1.5.1 a 1.5.2
 - Tyto dvě verze jsou dále uchovávány najednou.
- Normálně nejsou vytvářeny dvě větve projektu, ale změny se „slučují (*merging*)“.
- Je udržována jedna hlavní vývojová linie.
- Musíte explicitně vytvořit další větev.

Nástroje pro tvorbu programů

42

Správa verzí – Další vlastnosti CVS (1)

- CVS logs
 - Pro každý soubor jsou dostupné informace o změnách.
- CVS je volně dostupné, existuje celá řada klientů.
- Nevýhody
 - Operace checkout a commit jsou atomické jen na úrovni adresářů né transakcí.
 - Pokud operace commit není korektně dokončena, jsou aktualizovány jen některé soubory.
 - Pokud někdo čte a zároveň někdo jiný zapisuje, může získat verzi, kde jsou jen některé změny.
 - Další problémy spojené s přejmenováním adresářů, nemožností připojit poznámky k pojmenovaným verzím, pojmenováním souborů a adresářů...
 - Odráží skutečnost, že CVS se vyvíjelo a ne vytvářelo jako celek.

Nástroje pro tvorbu programů

43

Správa verzí - Subversion

- Subversion je vydáván v licenci Apache Software Foundation.
- Nástupce CVS
 - podobný „styl“
 - umožňuje konkurenční a centralizovanou správu verzí
- Hlavní změny oproti CVS
 - Číslování verzí souboru
 - Přejmenování adresářů a souborů
 - Atomické operace
 - Operace buď uspějí celé a nebo se neprojeví vůbec.
 - Metadata jsou také „verzována“.
 - Plná podpora binárních souborů.

Nástroje pro tvorbu programů

44

Správa verzí - Arch

- Oproti centralizovaným SCM jako je CVS nebo Subversion umožňuje Arch distribuovaný přístup ke správě verzí.
 - Umožňuje podobný systém distribuce dat jako BitTorrent.
 - Můžete pracovat se svou „lokální“ repository.
 - V případě že to chcete, je pak tato repository synchronizována s ostatními.
- Jde o open source a volně dostupný nástroj.
- Nástroj je aktivně vyvíjen.
- Hlavním nedostatkem je, že pro velký objem dat je poměrně pomalý.

Nástroje pro tvorbu programů

45

Správa projektů – Proč používat nástroje pro správu (1)

- Sestavení projektu – kompilace zdrojových kódů do formy, kterou lze provádět na počítači.
- Sestavení projektu může být poměrně složité, pokud velikost projektu roste.
 - Rozdělení zdrojových kódů na části (GUI, interface databáze,...)
 - Jednotlivé části jsou závislé na jiných (ne na všech).
 - Může být složité definovat závislé části (reflexe v Javě).
 - Může být definováno nějaké netriviální pořadí pro kompilaci.
 - Sestavení celé aplikace může být časově náročné.
 - Při změně nějakého zdrojového souboru chceme zkompilovat pouze nezbytně nutné zdrojové soubory.

Nástroje pro tvorbu programů

46

Správa projektů – Proč používat nástroje pro správu (2)

- Správa projektu nezahrnuje jen vlastní sestavení aplikace. Typické činnosti:
 - inicializace prostředí (adresáře, parametry, ...)
 - překlad a sestavení programů
 - systematické testování
 - generování dokumentace
 - odstranění pracovních souborů
 - vytváření archivů a distribucí
 - instalace

Nástroje pro tvorbu programů

47

Správa projektů – Proč používat nástroje pro správu (2)

- Některé studie uvádějí 10 % – 30 % času při vývoji komplexních aplikací zabere:
 - práce na skriptech, které sestavují aplikaci;
 - čekání na pomalé sestavování aplikací;
 - hledání chyb, které způsobuje nekonzistentní sestavování aplikace.

Nástroje pro tvorbu programů

48

Správa projektů – Hlavní cíle

- **Nezávislost na prostředí**
 - umístění knihoven, programů
 - verze a varianty nástrojů (např. javac/jikes)
- **Udržení konzistence**
 - sledování závislostí
- **Optimalizace budování projektu**
 - vyhledání nejkratší cesty – zpracování pouze změněných a na nich závislých souborů

Nástroje pro tvorbu programů

49

Správa projektů – Typické schéma použití (1)

- Definování cílů
 - Obvykle předán jako parametr při spuštění.
- Načtení skriptu pro sestavení aplikace – „build file“
 - Načtení souboru a jeho kontrola.
- Konfigurace
 - Jeden skript může být použitý na více platformách.
 - Specifické nastavení může být definováno přímo při použití programátorem (další parametry příkazové řádky).

Nástroje pro tvorbu programů

50

Správa projektů – Typické schéma použití (2)

- Zohlednění závislostí
 - Zohlední možné chyby jako jsou například cyklické závislosti
- Definice cílů pro sestavení
 - Sestaví posloupnost kroků, kterou je nutné provést k úspěšnému sestavení aplikace.
- Vytvoření příkazů, které sestaví aplikaci
 - Zohlední další informace poskytované programátorem, vlastnosti cílové platformy,...
- Provedení vytvořených příkazů
 - Mohou nastat různé chyby.

Nástroje pro tvorbu programů

51

Správa projektů – Typické problémy (1)

- Maximální délka textu použité v příkazové řádce
 - absolutní cesty
- Formát jmen souborů
 - Rozdíly nejen mezi platformami ale například i mezi verzemi jedné platformy.
- Jednotkové testy pro nástroje pro správu aplikací
 - „Programování“ skriptu pro nástroje pro správu projektu je také vytváření aplikace.
 - Obtížné hledání chyb.

Nástroje pro tvorbu programů

52

Správa projektů – Typické problémy (2)

- Pomalé sestavení aplikace
 - Profilace jednotlivých sestavení
 - Provádět činnosti pouze jednou
 - Špatně definované závislosti
 - Použití serveru pro sestavování aplikace
 - Rozdělení sestavení aplikace na stupně
 - Různě stupně sestavení pak mohou být použity jako startovní.
 - Použití cache
 - Použití paralelního či distribuovaného zpracování
 - Podporují jen některé nástroje.
 - V zásadě mnohem obtížnější sestavit či udržovat.

Nástroje pro tvorbu programů

53

Správa projektů - Dávkové zpracování (1)


```
preloz.sh
yacc -o synt.cpp -d synt.y
lex -o lex.cpp lex.l
gcc -o prekl synt.cpp lex.cpp main.cpp
```

- Nejjednodušší možnost pro správu projektu.
- Výhody
 - Je jednoduché a rychlé je sestavit.
 - Jednoduché zjistit, jaké příkazy se mají provést.

Nástroje pro tvorbu programů

54

Správa projektů - Dávkové zpracování (2)

- Nevýhody
 - Proveďte všechny příkazy, ne jen nutné.
 - Detekce chyb
 - Provádění skriptu pokračuje i po chybě.
 - Chyba může znehodnotit další sestavování aplikace.
 - Ladění
 - Ladění je u dávkových souborů realizováno hlavně textovými výpisy.
 - Někdy je možné provést „dry run“ – příkazy jsou pouze vypsány, ne provedeny.
 - Přenositelnost
 - Obvykle je obtížné (nemožné) přenášet dávkové soubory mezi platformami.

Nástroje pro tvorbu programů

55

Správa projektů - Program make (1)

- První nástroj pro sestavování aplikací
 - Pořád jeden z nejpoužívanějších programátory v C/C++.
- Skript pro sestavení se obvykle jmenuje „makefile“.
- Celá řada implementací – make (1977), gmake, nmake,...
- Různé produkty postavené na konceptu make (například cake, cook - použitý s CVS Aegis).

Nástroje pro tvorbu programů

56

Správa projektů - Program make (2)

- Statická definice závislostí
- Sestavení *cilových objektů* na základě *předpokladů*
 - prog.o: prog.cpp lex.cpp synt.cpp
gcc -c prog.cpp lex.cpp synt.cpp
 - na začátku je tabelátor!
- Využití *implicitních pravidel*
 - prog.cpp -> prog.o -> prog
- Makrodefinice
 - SRCS = prog.cpp lex.cpp synt.cpp
prog: \$(SRCS)
gcc -o prog \$(SRCS)

Nástroje pro tvorbu programů

57

Správa projektů - Příklad souboru Makefile


```
all: p4
par.o: par.c lex.c
p4: par.o
    $(CC) -o p4 par.o
clean:
    $(RM) par.c par.o lex.c
allclean: clean
    $(RM) p4
dist:
    tar -czf p4.tgz Makefile lex.l par.y
```

Nástroje pro tvorbu programů

58

Správa projektů –Výhody a nevýhody make (1)

- Výhody
 - Make je rozšířený a široce používaný.
- Nevýhody
 - Nekompletní analýza závislostí, cyklické závislosti
 - Závislosti jsou definovány staticky.
 - Rekurzivní volání mezi *makefile* soubory.
 - Přenositelnost
 - Různé chování různých variant *make* na různých platformách.
 - Použití jednoho nástroje (například kompilátoru) se může na jiné platformě lišit.

Nástroje pro tvorbu programů

59

Správa projektů –Výhody a nevýhody make (2)

- Nevýhody
 - Rychlost
 - Ladění
 - Můžeme použít parametr *-n* pro „dry run“.
 - Pořad může být obtížné určit, proč některé soubory byly či nebyly použity.
 - Nutnost rekompilace je detekována na základě časových razítek souborů.
 - Syntaxe *makefile* souborů
- Řešením může být „další vrstva“ – generátor *makefile* souborů (nejznámější Automake)

Nástroje pro tvorbu programů

60

Správa projektů - GNU Autotools

- Nejčastěji používané pro „open source“ C/C++ projekty.
- Skládá se z:
 - **Autoconf**
 - Vytváří skripty pojmenované `configure`.
 - Tyto skripty zjistí, jak daný systém splňuje požadavky aplikace na něj kladené.
 - **Automake**
 - Ze skriptu `Makefile.am` vytváří `Makefile.in`. Ten je potom použit nástrojem Autoconf k sestavení zdrojového souboru pro GNU `gmake`.
 - **Libtool**
 - Vytváří knihovny pro programy v C.

Nástroje pro tvorbu programů

61

Správa projektů – JAM

- Vytvořen Perforce (volně k dispozici)
- Just Another Make – JAM
- Určen pro sestavování aplikací v C/C++
- Oproti nástroji `make` je rychlejší.

Nástroje pro tvorbu programů

62

Správa projektů – Ant (1)

- Ant – zkratka: Another neat tool
- Produkt vytvořený v licenci Apache Foundation.
- Implementován v prostředí Java
 - Platformě nezávislý
- Nejčastěji používaný nástroj pro sestavování aplikací v Javě.
- Můžeme provést vše, co „umí“ Java
- Nyní implementováno více než 100 funkcí (<http://ant.apache.org>).
- Možnost rozšiřování
 - definované programátorské rozhraní
 - přidávání dalších akcí
- Integrovan do mnoha vývojových prostředí
 - Eclipse, NetBeans, JBuilder, JEdit, ...

Nástroje pro tvorbu programů

63

Správa projektů – Ant (2)

- Činnost se řídí souborem v XML
 - Musí dodržovat všechny běžné konvence pro XML dokument.
 - `build.xml`
 - `ant xxx` – zpracování cíle s názvem `xxx`
- Hlavní struktura skriptu pro ANT
 - Hlavní element je element `<project>`
 - V těle tohoto elementu jsou umístěny elementy `<target>`
 - Definují jednotlivé cíle
 - Cíle jsou složeny z `<task>` elementů. Ty definují jednotlivé operace, které se mají provést.
 - Možnost použití proměnných - `<property>`

Nástroje pro tvorbu programů

64

Správa projektů – První příklad skriptu pro ANT (1)


```
<?xml version="1.0"?>
<project name="Test" default="compile" basedir=".">
  <property name="dir.src" value="src"/>
  <property name="dir.build" value="build"/>

  <target name="prepare">
    <mkdir dir="${dir.build}">
  </target>

  <target name="clean" description="Remove all">
    <delete dir="${dir.build}">
  </target>

  <target name="compile" depends="prepare">
    <javac srcdir="${dir.src}" destdir="${dir.build}">
  </target>
</project>
```

Nástroje pro tvorbu programů

65

Správa projektů – První příklad skriptu pro ANT (2)

- Obvykle v souboru *build.xml*, ale jméno může být libovolné.
- Spuštění:
 - ant clean
 - ant -buildfile MyBuildFile.xml clean
 - ant
 - ant clean compile

Nástroje pro tvorbu programů

66

Správa projektů – Pomocné výpisy v ANTu


```
<target name="help">
  <echo message="Toto je nejaky text">
  <echo>
    Tento text bude vypsán taky!
  </echo>
  <echo><![CDATA[
    tento text
    bude na dva radky]]>
  </echo>
</target>
```

```
ant -projecthelp
ant -verbose
```

Nástroje pro tvorbu programů

67

Správa projektů – Systémové proměnné v ANTu


```
<!-- Abort if TOMCAT_HOME is not set -->
<target name="checkTomcat"
  unless="env.TOMCAT_HOME">
  <fail message="TOMCAT_HOME must be set!">
</target>
```

- env - odpovídá volání metody `System.getenv()`
- Vlastnosti lze umístit do externího souboru
 - dir.buid=build
 - <property file="local.properties">

Nástroje pro tvorbu programů

68

Správa projektů – Argumenty příkazové řádky v ANTu (2)


```
<?xml version="1.0"?>
<project name="properties" default="run" basedir=".">
  <property name="prop1" value="Property 1 value">
  <target name="run">
    <echo message="prop1 = ${prop1}">
    <echo message="prop2 = ${prop2}">

    <java classname="ShowProps">
      <classpath path=".">
      <sysproperty key="prop1" value="${prop1}">
    </java>
  </target>
</project>

ant -Dprop2="Hello world">
```

Nástroje pro tvorbu programů

69

Správa projektů – Argumenty příkazové řádky ANTu (2)


```
public class ShowProps {
  public static void Main(String[] args) {
    System.out.println("prop1 = "
    +System.getProperty("prop1"));
    System.out.println("prop2 = "
    +System.getProperty("prop2"));
  }
}
```

Výstup:

```
[echo]prop1 = Property 1 value
[echo]prop2 = Hello world
[java]prop1 = Property 1 value
[java]prop2 = null
```

Nástroje pro tvorbu programů

70

Správa projektů – Definice proměnné *classpath* v ANTu


```
<path id="project.classpath">
  <pathelement location="${dir.src}"/>
  <fileset dir="${tomcat}/common/lib">
    <include name="*.jar"/>
  </fileset>
  <fileset location="${dir.src}">
    <include name="*.jar">
  </fileset>
</path>

<pathconvertor targetos="windows" property="windowsPath"
  refid="projec.classpath">

<javac destdir="${dir.build}">
  <src path="${dir.src}">
  <classpath refid="project.classpath">
</javac>
```

Nástroje pro tvorbu programů

71

Správa projektů – Definice cest k souborům

- include = "src/lib/cviceni1/*.java"
- include = "src/**/*.java"
- exclude = "src/**/Test*.java"
- include = "**/a/**"
- include = "Test?.java"

Nástroje pro tvorbu programů

72

Správa projektů – Definice cest - *fileset*


```
<target name="clean"
  description="Clean project">
  <delete file="uloha3.jar"/>
  <delete>
    <fileset dir=".">
      <include name="**/*.class">
    </fileset>
  </delete>
</target>
```

Nástroje pro tvorbu programů

73

Správa projektů – Jar archivy a dokumentace v ANTU


```
<jar jarfile="${dir.dist}/cviceni3.jar">
  <fileset dir="${dir.build}"
    includes="**/*.class"
    excludes="**/Test*.class"/>
</jar>

<mkdir dir="apidoc"/>
<javadoc packagenames="grammar.*"
  destdir="apidoc">
  <sourcepath>
    <pathelement location="."/>
  </sourcepath>
</javadoc>
```

Nástroje pro tvorbu programů

74

Správa projektů – Další podporované funkce v ANTU

- Umožňuje implementovat logiku (podmínky)
- Testování pomocí *JUnit*
- Spolupráci s CVS, FTP, Telnet
- Vytváření archivů
- Práce se soubory – změna práv, kopírování,...
- Validace XML dokumentů
- a mnoho dalších...

Nástroje pro tvorbu programů

75

Správa projektů – Slabosti ANTU (1)

- Omezení pro XML dokumenty
 - Velké projekty budou mít rozsáhlé soubory pro sestavení.
 - Speciální znaky jako <. Nutno používat `<`.
- Složité řetězce závislostí
 - Lze rozdělit do více zdrojových souborů a volat je pomocí úkolu `antcall`.
 - Může značně zpomalit sestavení aplikace.
 - Od verze 1.6 lze používat úkol `import`, což ulehčuje modulární vytváření skriptů pro ANT.

Nástroje pro tvorbu programů

76

Správa projektů – Slabosti ANTu (2)

- Omezené použití `<property>`
 - Nemají vlastnosti proměnných z programovacích jazyků.
 - Jakmile je jednou nastavena hodnota nemůže už být změněna.
 - Nelze použít `property`, která by obsahovala název další `property` a tak se dostat k její hodnotě.
 - XML editory často neumí pracovat s proměnnými ANTu
- Paralelní zpracování a „dry run“
- Pomalý start – použití JVM
- Platformě závislé problémy
 - Lze jim předcházet, například použitím úkolu `PathConverter`.

Nástroje pro tvorbu programů

77

Správa projektů – Další projekty navazující na ANT

- Další úlohy pro ANT
 - AntContrib – podpora kompilování zdrojových souborů v C/C++ na různých platformách
- Generátory zdrojových skriptů pro ANT
 - Antelope – UI pro vytváření skriptů pro ANT, pomáhá také v profilaci a nebo ladění skriptů.
- Další varianty ANTu
 - nant – nástroj pro správu projektu na platformě .NET

Nástroje pro tvorbu programů

78

Správa projektů – SCons

- Skripty sestavovány v jazyce Python
 - Lze využít všech možností jazyka Python.
- Hlavní vlastnosti
 - Přenositelné soubory pro sestavení
 - Automatická detekce závislostí
 - K detekci zda došlo ke změně používá MD5 signaturu.
 - Podpora paralelního sestavování
 - Rozšiřitelnost a modularita
 - Integrace nástrojů jako například nástroje pro správu verzí.

Nástroje pro tvorbu programů

79

Ladění programů

- „Hledání chyb je proces ověřování mnoha věcí, v jejichž platnost věříme, až po nalezení toho, co není pravda.“
 - V určitém bodě programu má proměnná `x` hodnotu `v`.
 - V konkrétním příkazu `if-then-else` provedeme právě větve `else`.
 - Funkce `f` se volá se správnými parametry.
- Vše je třeba ověřit – jak?

Nástroje pro tvorbu programů

80

Ladění programů - Strategie ladění programů (1)

- **„Binární vyhledávání“**
 - Omezujeme úsek programu, ve kterém se hledaná chyba může vyskytovat
 - Příklad: Hledáme místo, kde se nastavila nesprávná hodnota nějaké proměnné.
 - Lze použít i na nějaké problémy při překladu.

Nástroje pro tvorbu programů

81

Ladění programů - Strategie ladění programů (2)

- **Ladící výpisy**
 - v principu nevhodné
 - pomoci: printf/count/System.out.write
 - odstranění z odladěné verze
 - komentáře
 - podmíněný překlad
- **Logovací nástroje (např. log4j)**
 - možnost konfigurace
 - požadavky na nízkou režii – ponechává se v hotovém programu

Nástroje pro tvorbu programů

82

Ladění programů - Strategie ladění programů (3)

- **Sledování stopy programu (trace)**
 - Výpis posloupnosti zpracovaných řádků
 - Výpis volání podprogramů
- **Analýza obsahu paměti po chybě**
 - Uložení obrazu paměti do souboru (core v Unixu)
 - Statistika analýzy bodu, kde došlo k chybě
 - Propojování se zdrojovým programem

Nástroje pro tvorbu programů

83

Ladění programů - Strategie ladění programů (4)

- **Využití ladícího programu**
 - Součást většiny integrovaných vývojových prostředí
 - Existuje celá řada různých nástrojů.
 - Na zdrojové nebo instrukční úrovni
 1. Definice bodů zastavení (breakpoint)
 2. Spuštění programu
 3. Kontrola stavu v bodech zastavení
 4. Krokování do bodu zastavení (step into, step over)

Nástroje pro tvorbu programů

84

Ladění programů – Příklad nastavení „breakpointů“


```

void add(String kod, String skratka, int
    throws IOException
{
    Predmet predmet = new Predmet(kod,
    predmet.write(FILE);
}

void zapis_dat() throws IOException
{
    // Metoda peek sestavi pozici pro 0
    // od začátku souboru. Metoda length
    // získá délku řádku tedy po ústředí
    // uk. konec a možná přičítá další.
    // File.seek(FILE.LENGTH);

    add("456-522/1", "PPF", "Průd do pr
    add("456-524/1", "PFI", "Programova
    add("456-525/1", "PZP", "Programova
    add("456-526/1", "PZP", "Tržba na
    
```

Nástroje pro tvorbu programů

85

Ladění programů – Příklad běhu v ladícím režimu


```

void add(String kod, String skratka, String nazev, int kredity)
    throws IOException
{
    Predmet predmet = new Predmet(kod, skratka, nazev, kredity);
    predmet.write(FILE);
}

void zapis_dat() throws IOException
{
    // Metoda peek sestavi pozici pro čtení/zápis na začátek souboru
    // od začátku souboru. Metoda length vrátí aktuální délku souboru.
    // následující řádek tedy po ústřední komentáře sestavi soubor
    
```

Nástroje pro tvorbu programů

86

Ladění programů – Příklad použití funkce step-in


```

/**
 * Konstruktor předmětu.
 * @param kod kód předmětu
 * @param skratka skratka
 * @param nazev nazev předmětu
 * @param kredity počet kreditů
 */
public Predmet(String kod, String skratka, String nazev, int kredity)
{
    this.kod = kod;
    this.skratka = skratka;
    this.nazev = nazev;
}
    
```

Nástroje pro tvorbu programů

87

Testování programů - Co je to chyba?

- Jakýkoliv problém, snižující kvalitu programu.
 - Funkcionalita
 - Užitná hodnota
 - Spolehlivost
 - Výkon
 - Požadavky uživatele

Nástroje pro tvorbu programů

88

Testování programů (1)

• Verifikace

- Ověřování interní konzistence produktu (zda produkt odpovídá návrhu, návrh analýze, analýza požadavků)
- Formální verifikace – často obtížná

• Validate

- Ověřování (externím nezávislým zdrojem), zda celé řešení splňuje očekávání uživatelů nebo klientů.

Nástroje pro tvorbu programů

89

Testování programů (2)

• Cíl: Snížení rizika výskytu chyby

- Nutný pesimismus!
 - Výskyt chyby je třeba očekávat.
- Nejdůležitější pravidlo pro testování je dělat ho. (B. Keringham a R. Pike – The Practice of Programming)
- Opakované testování (re-testing)
 - Kontrola, zda jsme chybu odstranili.
- Regresní testování
 - Kontrola, zda jsme úpravou nevnegli nové chyby

Nástroje pro tvorbu programů

90

Testování programů – Typy testů (1)

• Rozdělení na testy, které:

- jsou součástí výsledného produktu;
- jsou odděleny od výsledného produktu (*náplní této kapitoly*).

• Rozdělení dle množství informací, které máme pro testování.

- black box testing – osoba, která vytváří test nemusí mít informace o tom, jak funguje aplikace na úrovni, na které je test vytvářen.
- white box testing – pro vytváření testů je nutné znát informace o fungování testované části

Nástroje pro tvorbu programů

91

Testování programů – Typy testů (2)

• „Ruční“ testování

- náročné
- není opakovatelné
- snadno se přehlédnou chyby
- Automatické testování
 - generování testů – zajištění maximálního pokrytí zdrojového textu

Nástroje pro tvorbu programů

92

Testování programů – Úrovně testování (1)

1. Jednotkové testy (Unit tests)

- Jsou vytvářeny pro malé části produktu – „jednotky“.
- Co to je jednotka závisí na konkrétním produktu, programovacím jazyce, ... (třída, metoda třídy, funkcionality tvořené aplikací, ...)
- Při testování testují jen konkrétní jednotku.
 - Neočekává se, že k testování bude použit zbytek aplikace.
 - Simulují například činnost databáze, síťové zdroje a podobně.
- Obvykle pojmenované jako TestXXX (kde XXX je jméno testované jednotky).

Nástroje pro tvorbu programů

93

Testování programů – Úrovně testování (2)

2. Integroční testy

- Testují větší moduly vytvářené aplikace.

3. Systémové testy

- Obvykle vytvářeny „testy“
- Testují systém jako by byl nainstalován uživateli.
- Očekává se, že jsou přítomny všechny prostředky nutné pro běh aplikace (databáze, síťové zdroje, ...).
- Testy funkcionality, uživatelského rozhraní, bezpečnosti, ...

4. Zákaznický test (Customer tests, Acceptance tests)

- Testují hotový systém.
- „Black-box testing“ celého produktu, výsledkem je zda je produkt možno předat zákazníkovi.

Nástroje pro tvorbu programů

94

Testování programů – Úrovně testování (3)

• Alfa

- Provádí se před zveřejněním produktu
 - Vývojáři
 - „Výstupní kontrola“

• Beta

- Poskytnutí produktu vybrané skupině externích uživatelů, získání zpětné vazby.

• Gama

- Kompletní dílo, které zcela neprošlo interní kontrolou kvality

Nástroje pro tvorbu programů

95

Testování programů – Funkce prostředí pro testování

• Prostedí pro testování by minimálně mělo:

- umět spustit série testů;
- rozhodnout, zda testy proběhly úspěšně. Jednotlivé testy by měly být prováděny nezávisle na ostatních;
- v případě, že test skončil chybou určit proč;
- sumarizovat získané výsledky.

• V ideálním případě by prostředí pro testování by mělo být nezávislé na vlastních testech.

Nástroje pro tvorbu programů

96

Testování programů – Příprava před testováním

- Plánování testů
 - Rozdělení do skupin podle toho, jaké části aplikace testují.
 - Rozdělení do skupin tak, aby mohly být testy prováděny paralelně.
- Příprava dat
 - Simulace různých zdrojů – databáze,...
 - Generování náhodných dat.
- Příprava prostředí pro testování.
- Definování zodpovědnosti za části tvořené aplikace.

Nástroje pro tvorbu programů

97

Testování programů – Spuštění testů

- Provedení jednoho, nějaké skupiny, všech testů.
- Jsou-li testy prováděny paralelně a nebo jsou některé činnosti prováděny na pozadí může být nutné tyto činnosti synchronizovat.
- Pokud používáme více počítačů a nebo více platforem může nám prostředí pro testování pomoci při řízení těchto strojů a nebo stírá rozdíly mezi platformami.
- Uchování výstupu nebo vstupu testu.

Nástroje pro tvorbu programů

98

Testování programů – Po skončení testování

- Vygenerování zprávy, která shrnuje výsledky testu.
 - Přehledný, úplný, flexibilní,...
 - Měl by poskytovat přehled, které soubory a jak byly testovány.
- Měli bychom být schopni rozlišit mezi neúspěšně provedeným testem a chybě při testování.
- Měli bychom být schopni uměle vytvořit nalezenou chybu.

Nástroje pro tvorbu programů

99

Testování programů – JUnit (1)

- prostředí Java, varianty i pro jiné jazyky (JUnit, CppUnit, ...)
- programátorské rozhraní pro tvorbu testů
- různé nástroje pro automatické provádění testů
 - grafické rozhraní
 - příkazový řádek, akce pro Ant
 - podpora v řadě IDE
- využití reflexe pro vyhledání testů uvnitř tříd
- rozšíření pro testování webových aplikací, servletů, databázových aplikací...

Nástroje pro tvorbu programů

100

Testování programů – JUnit (2)

- `import junit.framework.TestCase;`
- `public class TestXYZ extends TestCase { }`

- `void setUp() {...}` *inicializace*
- `void tearDown() {...}` *finalizace*
- `void testX() {...}` *krok testu*

- `assertTrue(podmínka), assertFalse(...)`
- `assertEquals(x,y), assertNotNull(x)`
- ...

Nástroje pro tvorbu programů

101

Testování programů – JUnit (3)

```
package cviceni3;
import junit.framework.TestCase;

public class TestZlomek extends TestCase {
    protected Zlomek z1 = new Zlomek(1, 3);
    protected Zlomek z2 = new Zlomek(2, 6);
    protected Zlomek z3 = new Zlomek(2, 3);

    protected void setUp() { }
    protected void tearDown() { }
    public void testEquals()
    {
        assertEquals(z1, z1);
        assertEquals(z1, z2);
    }
    public void testAdd()
    {
        Zlomek result = Zlomek.plus(z1, z2);
        assertEquals(result, z3);
    }
}
```

Nástroje pro tvorbu programů

102

Testování programů – Jak napsat testy v JUnit(1)

- Obecně chceme, aby testy ověřovaly funkcionality nějaké části vyvíjeného produktu.
 - Informace co testovat získáme spíše z popisu funkcionality než ze zdrojových kódů.
- Test by měl odhalit, pokud testovaná část neimplementuje „popsané“ funkce.

Nástroje pro tvorbu programů

103

Testování programů – Jak napsat testy v JUnit(2)

- Příklad: Testujeme metodu `isEmpty()` třídy `Vector`.
 - Metoda vrátí `true` v případě, že vektor je prázdný a `false` v případě že není.
- Můžeme test napsat takto:

```
public void testIsEmpty () {
    Vector vector=new Vector();
    assertTrue(vector.isEmpty());
}
```

 - Špatné řešení! Takováto implementace metody `isEmpty` by testem prošla a přitom neodpovídá popisu!
 - Lepší řešení by bylo otestovat obě varianty výstupů.

Nástroje pro tvorbu programů

104

Testování programů – Jak napsat testy v JUnit(3)

- Konkrétní řešení závisí na testovaném problému!
- Obecné rady
 - Pokud testovaná metoda vrací víc „typů“ výsledku (například metoda compareTo() třídy Integer vrací -1, 0, 1) otestujte všechny varianty.
 - Obvykle nejsme schopni otestovat všechny varianty vstupů a výstupů.
 - Ověříme nejčastěji používané.
 - Otestujeme „krajní meze“ vstupů a výstupů.

Nástroje pro tvorbu programů

105

Testování programů – Další vlastnosti JUnit (1)

- Testy lze „združovat“ pomocí třídy `TestSuite`

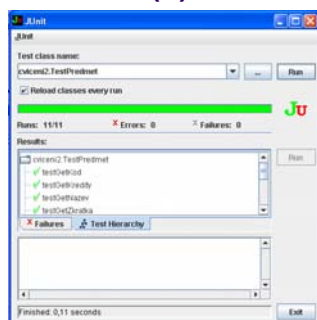
```
public static Test suite() {
    TestSuite suite = new TestSuite();
    suite.addTestSuite(cviceni2.TestPredmet.class);
    suite.addTestSuite(cviceni2.TestPredmetO.class);
    return suite;
}
```
- Výsledek testu lze získat pomocí třídy `TestResult`

```
TestResult result = new TestResult();
suite.run(result);
result.wasSuccessful();
```
- Další informace naleznete na: <http://junit.sourceforge.net/javadoc/>
- Aplikace ke stažení na: <http://xprogramming.com/software.htm>

Nástroje pro tvorbu programů

106

Testování programů – Další vlastnosti JUnit (2)

Nástroje pro tvorbu programů

107

Testování programů – Další vlastnosti JUnit (3)

Nástroje pro tvorbu programů

108

Testování programů – Další vlastnosti JUnit(4)

- JUnit verze 4.x
 - Java 1.5
 - Použity anotace
 - Testy
 - @Test public void testVyhledej() { ... }
 - Inicializace
 - @Before protected void setUp() throws Exception { ... }
 - @After protected void tearDown() throws Exception { ... }

Nástroje pro tvorbu programů

109

Testování programů – Další vlastnosti JUnit (5)


```
import static org.junit.Assert.*;
public class PoleTest {
    @Before protected void setUp() throws Exception {
        pole = new Pole();
    }
    @After protected void tearDown() throws Exception {
        pole = null;
    }
    @Test public void vratPocet() {
        ...
        assertEquals("return value", expectedReturn, actualReturn);
    }
}
```

Nástroje pro tvorbu programů

110

Testování programů – Další nástroje pro testování aplikace (1)

- Analyzátoři paměti
 - Uchovává informace o tom, jak a kolik paměti bylo při běhu aplikace použito.
 - Purify, Electric Fence, ...
- Coverage tools
 - Nástroje zjišťující jak velká část aplikace je použita při testování.
 - Výsledek může být zdrojový kód, který nebyl při testování použit.
 - Další možnosti (branche coverage) je, které části podmínek nebyly provedeny respektive, které větve programu nebyly použity.

Nástroje pro tvorbu programů

111

Testování programů – Další nástroje pro testování aplikace (2)

- Testování výkonnosti
 - Sledování počtu volání určitých funkcí
 - Sledování času stráveného výpočtem různých částí programu
 - podklad pro optimalizaci změnou algoritmu
 - Nástroje označované jako **profilery**.
 - Bývají součástí vývojových prostředí. Profilaci může podporovat překladač a nebo lze použít samostatný program jako: gprof.

Nástroje pro tvorbu programů

112

Testování programů – Další nástroje pro testování aplikace (3)

- Analyzátoři kódu (*static code analyzers*)
 - Testují různé statické vlastnosti zdrojových kódů
 - Jak přesně splňují normy pro daný programovací jazyk (ANSI C).
 - Bezpečnost – hledá potencionálně nebezpečné příkazy.
 - Korektnost – některé jazyky umožňují matematicky dokazovat vlastnosti (funkcionální jazyky) nebo hledají vzory častých chyb (FindBug)
 - Velikost případně komplexnost
 - Analýzy dokumentace, která je součástí zdrojových kódů.
 - „Stabilita“ API – jak často se v čase mění

Nástroje pro tvorbu programů

113

Testování programů – Vývoj řízený testy (TDD)

1. Napišeme testy
 2. Napišeme program
 3. Spustíme automatizované testování
 4. Provedeme refaktORIZACI
 5. Opakujeme až do odstranění všech chyb
- Hlavním cílem je dosáhnout toho, aby všechny testy prošly
 - Mohou být ale chybné testy!

Nástroje pro tvorbu programů

114

Testování programů – RefaktORIZACE (1)

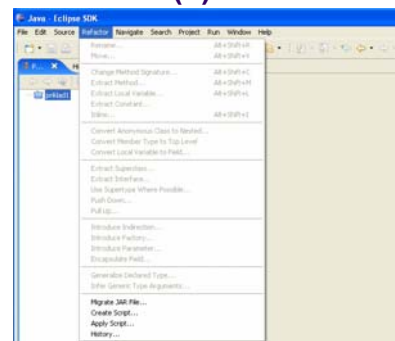

- Transformace zdrojového kódu, která vede ke zlepšení jeho čitelnosti nebo struktury, avšak bez změny významu nebo chování.
 - Přejmenování proměnné
 - Vytvoření podprogramu ze zadaného úseku programu.
 - Nahrazení posloupnosti příkazu *if* polymorfismem.
 - ...
- Důležitá součást metodiky TDD, XP
- Nástroje pro refaktORIZACI bývají součástí IDE.

Nástroje pro tvorbu programů

115

Testování programů – RefaktORIZACE (2)

116

Sledování chyb – Proč používat

1. Najdeme chybu v aplikaci.
2. Výskyt chyby je třeba zaznamenat tak, aby se dala reprodukovat
 - Jaké kroky k výskytu chyby vedly?
 - Jaké bylo očekávané chování?
 - Jaké bylo skutečné chování?
 - Jaké jsou důsledky a závažnost chyby?
3. Je potřeba evidovat:
 - které chyby jsou aktuálně řešeny (nevyřešeny);
 - kdo je zodpovědný za odstranění chyby;
 - ...

Nástroje pro tvorbu programů

117

Sledování chyb (1)

- Nástroj, který umožňuje uložit informace o chybách a rozlišit jednotlivé chyby (jednoznačně je identifikuje).
- Nástroj využívají všichni členové týmu.
 - Nástroj pomáhá celé skupince lidí pracovat na řadě malých problémů (jednotlivých chybách).
- Celá řada nástrojů
 - Bugzilla, GNATS, FogBugs, JIRA, TestTrack,...
 - Většina nástrojů jsou informační systémy, které pro uložení dat používají databázi a nejčastěji komunikují přes webové rozhraní.

Nástroje pro tvorbu programů

118

Sledování chyb (2)

- Dobrý nástroj pro sledování chyb by měl:
 - uchovávat informace o chybě, včetně stavu ve kterém je (nevyřešena, řešena, ...);
 - umět pracovat se skupinami chyb (odstranění komplexnějšího problému);
 - vyhledat chyby a sledovat aktuální změny;
 - generovat statistiky a komplexnější zprávy o sledovaných chybách;
 - podporovat historii jednotlivých chyb a být schopen spojit chyby s příslušnou verzí dané aplikace (integrace s SCM);
 - rozlišovat závažnost chyby;
 - ...

Nástroje pro tvorbu programů

119

Sledování chyb – Bugzilla

- Asi nepoužívanější volně dostupný nástroj pro sledování chyb.
- Napsána v Perlu, komunikuje přes internetový prohlížeč a používá email ke komunikaci.
- Implementuje běžné funkce očekávané od nástroje pro sledování změn.
 - Vyhledávání - regulární výrazy, boolovské výrazy
 - LDAP, historie změn každé chyby, podpora závislostí mezi chybami,
 - „hlasování“ pro určení „otravných“ chyb
 - ...

Nástroje pro tvorbu programů

120

Generování dokumentace

- Dokumentace je vytvářena současně s aplikací
 - Oddělená dokumentace
 - problémy s aktualizací
 - nutnost uvádět kompletní specifikace
- Dokumentace určená pro:
 - uživatele aplikace;
 - pro potřeby tvůrců aplikace.
- Dokumentace jako součást zdrojového textu
 - snadnější údržba (např. včetně verzování)
 - literární programování (D. Knuth)
 - dokumentační značky - javadoc

Nástroje pro tvorbu programů

121

Generování dokumentace - Program javadoc

- Dokumentace ve speciálních poznámkách

```
/**
 * Dokumentační poznámka
 */
```
- Dokumentační značky + HTML

```
@author <a href=mailto:joe@mit.edu>Joe</a>
@param x Popis parametru x
```
- Rozšíření – generování zdrojových textů pomocí šablon - XDoclet

Nástroje pro tvorbu programů

122

Generování dokumentace - Program javadoc

```
/**
 * Konstruktor zlomku.
 * Naplní čitatele a jmenovatele a převede
 * zlomek do normalizovaného tvaru.
 * @param citatel Čítatel zlomku.
 * @param jmenovatel Jmenovatel zlomku.
 */
public Zlomek(int citatel, int jmenovatel)
{
    this.citatel = citatel;
    this.jmenovatel = jmenovatel;
    normalizuj();
}
```

Nástroje pro tvorbu programů

123

Nasazení aplikace

- Může jít o náročný proces
 - Konfigurace okolního prostředí
 - Nastavení parametrů aplikace
 - Propojení s jinými aplikacemi
- Generátory instalačních balíčků
 - Mohou být platformě závislé i nezávislé.
 - Nástroje pro automatické nasazení aplikace.
 - Antigen, Advanced Installer, IzPack,...

Nástroje pro tvorbu programů

124

Tvorba aplikací pro mezinárodní prostředí

- úprava programů pro mezinárodní prostředí
- Internacionalizace (i18n)
 - Zajištění takových vlastností aplikace, aby byla potenciálně použitelná kdekoliv.
- Lokalizace (l10n)
 - Přizpůsobení aplikace konkrétnímu jazykovému a kulturnímu prostředí.

Nástroje pro tvorbu programů

125

Tvorba aplikací pro mezinárodní prostředí - Internacionalizace (i18n)

- Formát data a času
- Zápis čísel
- Měna
- Jazyk (abeceda, číslice, směr psaní, ...)
- Telefonní čísla, adresy, PSČ
- Míry a váhy

Nástroje pro tvorbu programů

126

Tvorba aplikací pro mezinárodní prostředí - Lokalizace

- Jazykové verze, překlady
- Zvyklosti
- Symbolika
- Estetika
 - Barvy
 - Ikony
- Kulturní hodnoty, sociální kontext

Nástroje pro tvorbu programů

127

Tvorba aplikací pro mezinárodní prostředí - Nástroje pro i18n/l10n

- překlad textových řetězců
 - extrakce textů – překlad – vložení zpět
 - oddělení textů od programu
 - např. soubory .properties v různých jazykových verzích
 - knihovna gettext – pro různé programovací jazyky
- Přístup k informacím o prostředí
 - `setlocale()`, `getlocale()`, ...

Nástroje pro tvorbu programů

128